

HET DOMEIN VAN DE OFFICIER

Bij de landmacht is de opschorting van dienstplicht ook een aanzet geweest na te denken over de rol van de onderofficier. In het Engelse, Amerikaanse, Duitse en Franse leger heeft de groep onderofficieren een eigen herkenbare verantwoordelijkheid, een duidelijke status en groot aanzien. Ook bij de Koninklijke Marine en de Koninklijke Marechaussee, heeft de onderofficier in de loop der jaren een duidelijke en herkenbare positie verworven. Bij de marechaussee en het Korps Mariniers bijvoorbeeld, werd een systeem gebruikt waarbij de onderofficieren voortkomen uit de groep manschappen en korporaals. Pas na langdurig en in praktijk goed functioneren op dit niveau, komt men in aanmerking voor doorstroming naar de (onbepaalde tijd) onderofficiersfunctie. *The proof of the pudding is immers in eating!* De luchtmacht en de vloot, waarbij veel onderofficiersfuncties vooral technisch gericht zijn, nemen meer een tussenpositie in. Bij de Koninklijke Landmacht van rond 1990 hadden onderofficieren beslist geen herkenbare en belangrijke rol. Eerder was er sprake van een marginalisering van hun positie. Naast de genoemde verschillen bij selectie en toelating, was het feit dat meer dan de helft van het onderofficierskorps bestond uit (te) kort opgeleide en onervaren dienstplichtigen, hiervan de belangrijkste oorzaak. Maar ook de vermaatschappelijking en het daarmee gepaard gaande minder professioneel functioneren van de krijgsmacht en het feit dat de defensieorganisatie in veertig jaar niet of nauwelijks was ingezet, waren hieraan debet. Het onderofficierskorps van de landmacht was op grond van deze verschillen kwalitatief dan ook niet vergelijkbaar met dat van bijv. het Korps Mariniers of de Koninklijke Marechaussee.

Om dit te illustreren een anekdote: midden jaren tachtig vaardigde de commandant van een landmachtbrigade een vaste order uit, waarin stond dat bij elke uitrukkende dienst officieren aanwezig moesten zijn. Of het nu was bij de exercitie, velddienst of op de

schietbaan: onderofficieren werden blijkbaar niet in staat geacht zelfstandig met de (dienstplichtige) soldaten om te gaan. Toezicht van officieren was steeds geboden! Hoe vreemd dit nu ook lijkt, er kwam geen protest. Wel klaagden de officieren dat ze zich met onderofficierswerk moesten bezighouden en aan hun eigenlijke taken niet meer toekwamen. Maar wát het feitelijke verschil in werk was, wist niemand precies aan te geven. Tegelijkertijd werden al veel instructieve en disciplinair toezichthoudende taken bij het Korps Mariniers en de marechaussee, vervuld door onderofficieren en korporaals. Een schrijnende tegenstelling, die de spaarzame momenten van samenwerking tussen de onderofficieren van landmacht en bijvoorbeeld de mariniers op het uitvoerende niveau vaak niet makkelijker maakte. Volstrekt onbegrip voor elkaars wereld was nog het minste wat op zulke momenten viel te constateren.

Midden jaren negentig kwam hierin verandering. Binnen de landmacht werd het domein van de onderofficier herontdekt, beschreven, geclaimd en ingevuld. Dat ging natuurlijk niet van de ene op de andere dag. Communicatief werd het idee vastgelegd in een simpele slogan: *leider, vakman, instructeur*. Belangrijk gegeven: de onderofficieren zelf trokken de kar en hun bakermat, de KMS, was de motor. Een ander ingrediënt was dat met name bij de wapens (infanterie, cavalerie en artillerie) zoveel mogelijk werd geselecteerd uit de groep BBT-ers. Een cultuurverandering zonder weerga voltrok zich. Deze heeft tot gevolg gehad dat in de afgelopen jaren menig nieuwe bataljonscommandant vol verbazing zag hoe zijn eenheid 'draaide' en daarbij een heel ander slag onderofficieren aantrof, dan hij als compagniescommandant had achtergelaten. Een totale herinrichting van de instructie en vorming aan de KMS, stimulans van trots en traditiebeleving en de introductie van stafadjutant naast de commandant, waren belangrijke stappen.

De uitreiking, eind 2003, van de door de Koninklijke Nederlandse Vereniging "Ons Leger" toegekende Prins Maurits-medaille door de bevelhebber der landstrijdkrachten aan het korps onderofficieren, is de bekroning van deze indrukwekkende transformatie.

Dit brengt ons bij de vraag: wat is dan het domein van de officier? Waar de KMS de motor was van de transformatie van de onderofficier, zouden KMA, KIM en IDL (samen de Hogere Defensieopleidingen) de motor moeten zijn achter datzelfde proces bij de officier. Maar op die plaatsen is dat proces, bijna tien jaar na het opschorten van de dienstplicht, nog onvoldoende ingezet. Op KIM, IDL en vooral KMA was men de afgelopen tien jaren vooral bezig met de ene na de andere onderwijsvernieuwing. Inhoud van modules, zwaartepunt van de opleiding, afstemming tussen vakken, vooropleidingseisen, gewenst eindniveau, samenwerking met universiteiten, wetenschappelijke status! Allemaal belangrijke zaken, maar die een aantal andere vragen echter onderbelicht liet. Wat is nu het domein van de officier en hoe verhoudt dat zich tot het onderofficiersdomein? Welke (voor)opleiding en welke vaardigheden heeft de officier nodig in de diverse stadia van zijn loopbaan? Hoe vormen we de officier en hoe voeden we hem op in een passende korpsgeest? Wat is de rol van officiersverenigingen, wapen- en dienstvakverenigingen, wapentraditieraden, (regiments)commandanten, korpsoudsten, dienstvakhoofden. Wat is zinvolle traditie en wat achterhaalde folklore? De komst van de Hogere Defensieopleidingen als kenniscentrum voor hogere krijgskundige studies en officiersopleidingen zou toch moeten bijdragen aan het slechten van barrières en een impuls moeten geven aan nieuw en grensverleggend denken. En, daar waar de transformatie van het korps onderofficieren nog vooral plaatshad binnen de landmacht – waar dit toen ook het hardst nodig was – zou zo'n verandering nu, tien jaar later bij het officierskorps beter *joint* kunnen zijn. Een uitdaging voor de nieuwe CDS.

Recent is binnen de landmacht een visie op het domein van de officier ontwikkeld. Een

eerste stap op de goede weg. Maar gelet op de voor de deur staande integratie van de officiersopleidingen dringt de vraag zich natuurlijk op of dit niet beter 'paars' had kunnen gebeuren. Het wordt immers de hoogste tijd dat vanuit nieuw en 'joint' denken een duidelijk antwoord komt op voorgaande vragen en dat het nieuwe officiersopleidingsinstituut daarmee voortvarend aan de slag gaat. Niet apart, maar samen, ook al liggen er nog heel wat kilometers (of nautische mijlen) tussen Breda en Den Helder en ook al doet het voornemen de commandant in Breda en de plaatsvervanger in Den Helder te plaatsen, het ergste vrezen. Zo lijkt immers op voorhand van gezamenlijkheid weinig over te blijven. In hoeverre de organisatorische samenwerking en het in de collegebanken zitten van cadetten en adelborsten samen daartegen opweegt, zal de praktijk ons leren. Al lijkt dat laatste zeker een eerste winstpunt.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen, zou het goed zijn – voor we aan de slag gaan met de reorganisatie van KMA, KIM en IDL – eerst een duidelijke 'joint' en breed gedragen afbakening van het domein van de officier te maken en een heldere scheiding tussen zijn werkveld en het domein van de onderofficier vast te stellen. De scheiding van taken zal mede gebaseerd moeten zijn op de nieuwste inzichten omtrent de gezamenlijke expeditieaire inzet van onze krijgsmacht, nieuwe carrière- en loopbaanvooruitzichten en op wederzijds respect van de diverse categorieën en krijgsmachtdelen voor elkaars capaciteiten. De recent door de landmacht ontwikkelde visie kan daarvoor misschien een goede aanzet zijn, maar zal vanuit het paarse gedachtegoed zeker aanvulling behoeven. Daarbij kunnen wij officieren van het eerder geschetste traject van de landmachtonderofficieren veel leren. Het zou jammer zijn als de talrijke defensiemedewerkers, die betrokken zijn bij de opleiding en vorming van onze (toekomstige) officieren, deze uitdaging niet oppakken. Want naar onze overtuiging is 'officier' iets meer dan alleen een extra salarisschaal of een afwijkende uitmonstering voor mensen met wat extra vooropleiding. Of niet soms?